

Vrije ruimte

Paradox van de Avantgarde

Jurgen Hoogendoorn

De tot werkloosheid en uitzichtloosheid veroordeelde jeugd ging in de jaren tachtig niet bij de pakken van de crisis neerzitten. De kraakbeweging groeit in die jaren uit tot een massale verzetsbeweging van tienduizenden jongeren, met Amsterdam en Nijmegen (en in het buitenland vooral Berlijn) als epicentra.

De Entrepodokpanden achter Artis – dierentuin in de Amsterdamse binnenstad – worden in die jaren als alternatief door de krakers van het bij het Centraal Station gelegen Wijersgebouw onder het motto ‘te ver weg’ van de hand gewezen. Desalniettemin dijt de kraakbeweging later ruimtelijk uit via de 19e eeuwse gordel tot in het Amsterdamse havengebied (zowel aan de Zuidelijke IJ-oever als in het Westelijk Havengebied). Anno 2014 zijn de meeste van deze wijken waar die roemruchte kraakpanden stonden, gegentrificeerd.

Eind vorige eeuw vroegen de krakers en kunstenaars – voor een deel gevestigd in oud havenindustrieel erfgoed – om hulp van de gemeente, want naar eigen zeggen werden ze door de hoge vastgoedprijzen de stad uit gedreven. Het gezamenlijk tussen gemeente en krakers/kunstenaars geformuleerde antwoord kwam in de vorm van het broedplaatsbeleid. Dat beleid levert veel discussies op. Daarbij is de continue vraag in hoeverre men weggejaagd wordt of dat dit inherent is aan de ruimtelijke dynamiek. Als men kijkt naar de ruimtelijke dynamiek in de stad blijkt dat vergeten of verloederde panden/buurtten/gebieden altijd aan verandering onderhevig zijn. Er ontstaan daarbij vaak ook weer betere tijden; zich uitend in hogere vastgoedprijzen en daarmee een andere gebruikersgroep. Deze (ruimtelijke) dynamiek duidt precies de paradox van de avant-garde: de avant-garde wordt ingehaald door de garde.

GroenLinks is het hulpje in de huishouding van het kapitaal

Opmerkelijk is dat de vastgoed- en projectontwikkelingswereld dit pas anno 2014 opmerkt en GroenLinks (politieke nazaat kraakbeweging) ziet als “een hulpje in de huishouding van het Kapitaal!” Door de mondiale economische crisis is bellenblazerij in ieder geval in de Nederlandse, Spaanse en Ierse vastgoed- en projectontwikkelingswereld tot stilstand gekomen. De mondiale economie, die door nationale overheden door middel van vrij verkeer van kapitaal, goederen en kennis is ontketend,

beperkt nu de macht van diezelfde staten. Toch zijn het juist de nationale staten die de geperverteerde systemen in de lucht houden.

Vanaf 2010 ontstaan felle protesten die dit aan de kaak stellen. Zoals de Occupy-beweging die ruimte letterlijk inneemt (“we are the 99%”), de Indignados (in Spanje en andere Zuid Europese landen) en hele bevolkingen in Noord Afrika en het Midden Oosten. Telkens stellen groepen demonstranten die ene vraag aan de desbetreffende regering: “Voor wie bent u er eigenlijk? Voor het systeem? Of voor ons het volk dat u gekozen heeft?”

Illustratief daarnaast is het feit dat de burgemeesters van steden de krachteloosheid van nationale regeringen al enige tijd in de gaten hebben en onder leiding van politicoloog Benjamin Barber inmiddels hun eigen plan trekken onder het motto “Als burgemeesters de wereld zouden regeren”

De occupiers krijgen gelijk

Ook een – volgens sommigen alleen goed geëquipeerd – deel van de burgers gaat in verzet tegen instituties (banken, zorgverleners, gemeenten, etc) door meer voor zichzelf te gaan zorgen. Dit uit zich in zaken als broodfondsen, bewonersondernemingen, bouwcollectieven, coöperaties, buurtzorg, etc.

Overall is er sprake van digitalisering: 0 of 1, zwart-wit, globaal-lokaal. Onlangs bracht de Franse econoom Thomas Piketty een schokgolf teweeg in de wetenschappelijke wereld door de publicatie van een indrukwekkend wetenschappelijk epos (“Capital in the twenty-first century”). Piketty wijst hierin op het feit dat de rijken steeds rijker worden en de armen steeds armer, terwijl de middenklasse verdwijnt. Dit heeft als consequentie dat het vermogen in de wereld in toenemende mate in handen is van de ‘1%’. De occupiers krijgen gelijk. In dat gelijk zijn voormalige avantgardes zoals jongeren, kunstenaars en krakers opgenomen in een gehele bevolking: de 99% . Maar pas nadat die jongeren de fase van creatieve onderklasse – hoog opgeleid, weinig inkomen(szekerheid) – hebben gekend.

Opnieuw zal het mijns inziens onontkoombaar maatschappelijk verzet zich vooral uiten in de stad; daar waar alles samen komt en de beslissingen worden genomen. Ik ben dan ook benieuwd hoe de zojuist gevormde Colleges van B&W (als dagelijks bestuur van de gemeente),

De Valreep: een gekraakt dierenasiel in Amsterdam waar niemand woont. In plaats daarvan fungeert het als creative broedplaats. Foto: Karen Eliot

gezien de wetenschap van Piketty, om zullen gaan met het gemeenschappelijk ruimtelijk bezit zoals grond, maatschappelijk vastgoed en de openbare ruimte. Blijven dit onze 'commons' of wordt het verpatst aan de hoogste bidder (de uiteindelijke 1%)?

Jurgen Hoogendoorn (j.hoogendoorn@amsterdam.nl) is beleidsadviseur van de gemeente Amsterdam, grondlegger van het broedplaatsenbeleid en staat te boek als 'guerrilla ambtenaar'.